

Περ' από τόν μηδενισμό τό μάτι του Κοήουβου

ΤΟ 1915, ο Νίκος Καζαντζάκης σημειώνει στο "Ημερολόγιό του: «Διαβάω μιά βιογραφία του Τολστόϊ. Πάντοτε με συγκινεί η ψυχική του ανάταση. 'Η λογοτεχνία δέν του άρκει. 'Ανάγκη θρησκευτική. Πρέπει νά ξεκινήσω από κεί, όπου ο Τολστόϊ κατέληξε». Μέ άλλα λόγια: ο σκοπός δέν είναι τόσο τό νά γράψης ένα έργο, αλλά τό νά έχης μιά πίστη.

Από τίς πρώτες του κιόλας αναζητήσεις, ο Νίκος Καζαντζάκης καταλαβαίνει ότι η ζωή είναι μιά μεταφυσική περιπέτεια. 'Η μοκρά περίοδος της ώριμότητος, πού κατ'αρχήν στην «Άσκητική» (1922—1923), θίγει άπ' εϋθείας τίς δυνάμεις πού ο άνθρωπος είναι σε θέση νά άσκησθί πάνω στον εαυτό του και πάνω στον κόσμο. 'Η τέχνη είναι δράση. Είναι η ζωή σε πυρακτωμένη κατάσταση και έχει χρέος νά άπαντήσει στην άποτροπή δύνομη του κακού. 'Η άμορφία άποκτά άλήθεια ξαναβρίσκοντας τόν εαυτό της στον άπόλυτο κατακερματισμό της φύσεως, πού επιβάλλει τόν πόνο και τόν θάνατο. Μόνο έν

'ΤΟ ΒΗΜΑ, Le Monde

τό μέτρο πού μένει νά σκεπθί άλο αυτό τό βάρος, η άμορφία συνταυτίζεται μέ τό νόημα της ζωής. 'Ετσι δημιουργείται ένα έργο πνευματικό και ταυτόχρονα παινεύσιμικό. Τό κακό άποτελεί τήν άφετηρία μιάς μεγαλειώδους πρωτοβουλίας του "Όντος σε άναζήτηση της σωτηρίας του. Ξαναβρίσκουμε έδώ μιά νικητική σκέψη: ο μύθος είναι άπαράιτητος γιά νά βρισθείση πάνω στην πραγματικότητα, διότι είναι πού σύμφωνος πρós τήν ουσία του "Όντος άπό ό,τι η πραγματικότητα τά μέ τήν φαινομενική της άλήθεια. 'Η ύπαρξη ξεπερνά τόν εαυτό της στή δημιουργία. Τό έπαθλο της ζωής είναι η τέχνη.

Ο Νίκος Καζαντζάκης προσδένεται σ' όλες τίς επιθυμίες πού άποτελούν μέσα μας ένα αντίδοτο στή φύση και μάς επιτρέπουν νά τήν σκώσουμε πιά ψηλά. 'Η μόνη έκδήλωση πού μπορεί έπίσης νά χαρακτηρησθί τέχνη, είναι τό άποτέλεσμα μιάς έπαφής μέ τήν μεγάλη πραγματικότητα, είναι δηλαδή τό τί είναι σε θέση νά άποβή ο άνθρωπος στον τομέα ενός κόσμου, τού όποιου άποτελεί τήν έξελικτική άρχή. Ο Νίκος Καζαντζάκης συνήθιζε νά επαναλαμβάνη αυτή τή φράση, πού ο άδός Μυνιέ είχε πάρει άπό τόν Μπερξόν. Κάποτε πού παρακλήθηκε νά συνοψισθί τήν φιλοσοφία του σε μιά μόνο λέξη, ο Μπερξόν είχε άπονήσει: «'Επιστράτευση. Νά επιστρατεύης τήν καθ' ύλην τήν δύναμει σου και τίς άρετές σου». Όλα όσα ο Καζαντζάκης δημιούργησε (στίχοι, τραγωδίες, μυθιστορήματα) άποτελούν έκφραση αυτής της κραυγής.

Τό όλικό πού έχει νά έπεξεργασθί ο άνθρωπος στην πλήρη του άπασχόληση, είναι ο κόσμος και τό πώς δά μπορεί νά τό μεταμορφώση άπό μέρα σε μέρα μέ τήν έφορηγή των μεγάλων δημιουργικών δυνάμεων. Τά θέματα πού θίγει ο Καζαν

τζάκης (ο Βούδας, ο Χριστός, ο Άγιος Φραγκίσκος της Άσσιζής, ο 'Οδυσσεύς) άποτελούν μαρτυρία αυτής της θελήσεώς του νά άγνοή τόν κόσμο όπως είναι και νά τόν πλησιάσθί άπό τό σημείο εκείνο πού του λείπει, άπό τό άόρατο σημείο του. 'Η καθενιά άπό τίς μεγάλες συμβολικές του μορφές άντιπροσωπεύει έναν πόλο της άσκησής του. Ο Βούδας είναι ο άνθρωπος πού λυτρώνεται άπό τό πνεύμα και τήν καρδιά. Ο Χριστός είναι τό φυλακισμένο σε κάθε άνθρωπο Πνεύμα πού χρειάζεται τόν Θεό γιά νά άνθίσθί. Ο Άγιος Φραγκίσκος της Άσσιζής είναι όλόκληρη η γή πού ζωντανεύει στην καρδιά του ανθρώπου και πού ύπακούει στην έπίκλησή του. Ο 'Οδυσσεύς είναι ο άνθρωπος της δράσης, πού διδάσκειται στό κάθε του θέμα ότι «έλευθερία σημαίνει άγάπες πάνω σ' αυτή τή γή χωρίς έλπίδα». Οι μεγάλες όμως αυτές μορφές θά ήσαν έκτός πραγματικότητας, άν δέν ύπήρχαν, μπλεγμένοι μαζί τους, ένας λαός, μιά ράτσα, μιά γενιά, η 'Ελλάδα, πού είναι γιά τόν Καζαντζάκη ο κόσμος της έλευθερίας, μιάς έλευθερίας πού ξεκινάει άπό μυστικιστικές διαθέσεις, γιάτί στηρίζεται πάνω σε ήρωες σαν τόν 'Οδυσσεύα ή τόν Άλέξη Ζορμπά, τών όποιων η ζωή δέν τραμάζει μπροστά στό θάνατο.

Η ζωή του Χριστού, του ανθρώπου - Θεού, πάντοτε στάθηκε ένας μαγνήτης γιά τόν Καζαντζάκη. 'Εγγραφές γιά τόν Χριστό λυρικούς στίχους, μιά τραγωδία, ύστερα τού άφίρως ένα όλόκληρο άσμα τίς «'Οδυσσεύς», άργότερα ένα μυθιστόρημά του: «Ο τελευταίος πειρασμός», τέλος τόν «Χριστό ξανασταυρώνεται», όπου δείχνει Έλληνες χωρικούς νά τραβούν κλήρο γιά νά ύποδυθί ο καθένας ένα άπό τά πρόσωπα τών Παθόν, έτσι πού η πεζή ζωή τους νά πορευθί ξαφνικά

τόν δρόμο της θείας άποστολής και τού μαρτυρίου.

Αυτό πού ο Καζαντζάκης προσπάθησε νά έκφράση σ' όλα του τά έργα, είναι η έπιβολή του ύπερφυσικού πάνω στή ζωντανή μας φύση. 'Υφιστάμεθα μιά πρόκληση έπ' όλα όσα ύπάρχουν: τό πνεύμα άρνείται τή σάρκα, ο θάνατος έκμηδενίζει τή ζωή, ο άνθρωπος βρίσκεται αειμωλωτισμένος σ' έναν κόσμο μέ άύστηρά όρια. Οι πραγματικότητες αυτές όμως, άπάνθρωπες όλες, μπορούν νά αναθεωρηθούν και νά διορθωθούν άπ' αυτόν πού, στον δικό του στενό κύκλο, άγωνίζεται και προχωρεί άποδίδοντας όλο και περισσότερο άξία και σημασία στην ζωή. Διαβάζοντας τόν Καζαντζάκη, πολλές φορές θυμήθηκα μιά φράση τού Ντσαογιόφσκι στους «'Αδελφούς Καραμαζώφ»: «Ο Θεός πήρε σπορές άπ' άλλους κόσμους και τίς έσπειρε πάνω σ' αυτή τή γή. Και όλες φύτρωσαν. Μά αυτό πού φύτρωσε δέν ζή παρά μόνο μέ τό άίσθημα της συγγενείας του μέ τούς άλλους μυστηριώδεις κόσμους». Ο ρόλος του ανθρώπου είναι νά έγκαταστήση αυτή τήν έπαφή και νά συμπαρασέρη στην όρμη του ακόμα και τό άμυχο, ακόμα και τά ζώα, όπως τό βλέπουμε στον «Φταχούλη τού Θεού».

Σ' αυτό τό μυστικιστικό έργο, τό περιεχόμενο της πίστωσης λίγο ένδιαφέρει: δέν μπαίνει ζήτημα γιά τό τί πιστεύεις ή δέν πιστεύεις. 'Η ουσία είναι η πίστη. 'Η ποιότητα τών ανθρώπων πού τήν έφορμίζουν, 'Η χρήση πού της κάνουν. 'Η πίστη αυτή δέν γεμίζει τόν άνθρωπο έτσι πού τό πού προκαλώσει κοροσμό. ΕΙ, ναι μιά δύναμη πού σπάζει τήν ισορροπία γιά νά φθάση σε ψηλότερη βαθμίδα. Και τό μυστήριο του ανθρώπου σε άναζήτηση στόχων πού τόν ξεπερνούν, είναι όμοιο μέ τό μυστήριο του Θεού πού είναι κι' αυτός άπράξη, γεμάτη έμπόδια, ψηλαφητά, έπιμοιά και άγνωσία.

"Όσο ψηλά όμως κι' άν στέκει, ο μυστικισμός αυτός τίποτα δέν μπορεί νά έπιτύχθί, άν παρεμινήθί ιδεολογιστικός. Πρέπει νά μοιρασθί μέ άλλους και νά ανταποκριθί στή πραγματικά δράματα μιάς δεδομένης έποχής. Πρέπει νά έπιδράση πάνω στή διάφορα άτομα πού άπαρτίζουν μιά κοινότητα. Σ' αυτό έγκείται η σημασία τών μεγάλων άνδρών στό έργο του Καζαντζάκη. Μέσω αυτών η αμεγάλη φωνή επενεργεί ήλεκτρίζοντας τίς θελήσεις, άπως τό κάνει ο Καπετάν Μιχαήλης στό «'Ελευθερία η θάνατος». Ο ήρωας είναι η συμπύκνωση όλων τών προσδοκιών της ράτσας του. Είναι ο άντιπροσωπευτικός τύπος τού έλληνικού λαού πού δέν διατάζει άνάμεσα στή λευτεριά και τόν θάνατο. Ξέρει ότι η ζωή δέν είναι τό άνάτο άγαθό, γιάτί η ζωή τίποτα δέν μπορεί νά προσφέρη χωρίς έλευθερία. Γι' αυτό οι ήρωες τού Καζαντζάκη πεθαίνουν τόσο συχνά τό Πάσχα. Διά της άναστάσεως, τό Πάσχα άπορράζει τήν πνευματική άρχή πού παρατείνει τή μοίρα τους.

PIERRE SIPRIOT

((ΜΠΑΝΝΥ))

Ξενοφάντος 15 - Πλ. Συναγών

ΘΡΑΥΣΙΣ ΤΙΜΩΝ

Ο

ΟΜΗΡΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ

σας προσκαλεί νά χαρήτε ένα

ύπεροχο πρόγραμμα

Με ΤΑΜΠΛ ΝΤ' ΟΤ 120 βρχ.

(Έξή πιάτα συμπεριλαμβανο-

μένων ποσοστών και φόρων)

ΚΡΑΣΙΑ

ΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΑ ΔΩΡΕΑΝ

● 'Η αίθουσα μας, 720 άτο-

μων, προσφέρεται διά Συλλό-

γους - Σχολάς κλπ.

ΡΕΖΕΡΒΕ τηλ. 224-342

4 ΠΑΡΚΙΝΓΚ 400 άτόμων